शिक्षित विवाहितहरुको यौन व्यवहार सम्बन्धी अध्ययन

शोधकर्ता

सीता खनाल

परीक्षा रोल नं.:- २१८०११४(२०६८-२०६९)

त्रि.वि.दर्ता नं.:- ७-१-२०२-३०७-२०००

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय

अन्तर्गत स्नात्तकोत्तर तह (एम.एड) द्वितीय बर्षको स्वास्थ्य

शिक्षा(H. Ed५९८) पाठ्यांशको आशिंक परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत शोधपत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

स्वास्थ्यतथा शारीरिक शिक्षा विभाग

इटहरी, सुनसरी

२०७४

प्रतिबद्धता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षा शास्त्र सङ्काय अन्तर्गत स्वास्थ्य शिक्षा विभाग स्नातकोत्तर तह द्वितीय बर्षको स्वास्थ्य शिक्षा (H.Ed५९८) को प्रयोजनका लागि प्रस्तुत **शिक्षित विवाहितहरुको यौनव्यवहार** शीर्षकको शोधपत्र प्रतिबेदन मेरो ज्ञान र अध्ययन क्षेत्रमा आधारित रहेर सर्बप्रथम तयार गरिएको हो भनी प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु । साथै उक्त विषयमा यस अघि कुनै पनि विश्वविद्यालयमा यस प्रयोजनार्थ प्रस्तुत गरिएको छैन भनी जानकारी गराउँदछु । यो अध्ययन मेरो आफ्नै अनुसन्धानको परिणाम हो र केहि सन्दर्भ सूचीकृत विषयबस्तु बाहेक यो शोधपत्रमा प्रस्तुत विषयबस्तु मेरा मौलिक हुन र यसबाट उठ्ने प्रत्येक जिज्ञासाको प्रतिउत्तर दिने दायित्व मेरो रहेको प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु ।

....

सीता खनाल

एम. एड. दोस्रो बर्ष

स्वास्थ्य शिक्षा विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

स्थापना : २०४५

फोन नं. ०२५-५८००६४
०२५-५८१३००

(विज्ञान, व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय)

प.सं. :-

च.नं. :-

मिति : ....

शोधपत्र

विषय : मुल्याङ्नका लागि शोधपत्र सिफारीस गरिएको सम्बन्धमा ।

शोत्रपत्र मुल्याङ्न समिति

स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा विभाग

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस क्याम्पसको शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह (H.ED ५९८) को विद्यार्थी **सीता खनालले शिक्षित विवाहितहरुको यौनव्यवहार** शीर्षकको शोधकार्य मेरो प्रत्यक्ष निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा गर्नुभएको र निजको शोधकार्य र शोध लेखनबाट म सन्तुष्ट रहेकोले उक्त शोधपत्र बाह्य मूल्याङ्नका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

मनोज कुमार चौधरी

शोध निर्देशक

जनता बहुमुखी क्याम्पस

स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा विभाग

इटहरी, सुनसरी

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

जनता बहुमुखी क्याम्पस

इटहरी, सुनसरी

स्थापना : २०४५

(विज्ञान, व्यवस्थापन, मानविकी तथा शिक्षाशास्त्र सङ्काय)

फोन नं. ०२५-५८००६४
०२५-५८१३००

प.सं. :-
च.नं. :-

मिति : ....

स्विकृति पत्र

विषय : शोधपत्र मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको सम्बन्धमा ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा जनता बहुमुखी क्याम्पसको शिक्षाशास्त्र सङ्काय, स्नातकोत्तर तह (Med) द्वितीय वर्षको शिक्षा विभाग (H.Ed ५९८) की विद्यार्थी **सीता खनालले शिक्षित विवाहितहरुको यौनव्यवहार** शीर्षकको शोध निर्देशक तथा सुपरिवेक्षकबाट बाह्य मूल्याङ्कनका लागि सिफारीस भई आएको हुँदा निजको आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्याङ्कन समिति | हस्ताक्षर

उप-प्रा. संजिव कुमार यादव
स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा विभागीय प्रमुख
जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी, सुनसरी
त्रिभुवन विश्वविद्यालय

....
विभागीय प्रमुख

सह प्रा. मनोज कुमार चौधरी
स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा विभाग
जनता बहुमुखी क्याम्पस इटहरी, सुनसरी
त्रिभुवन विश्वविद्यालय

....
शोधपत्र निर्देशक

....

प्रा.डा. असोक कुमार झा
स्वास्थ्य तथा शारीरिक शिक्षा विभाग
सु.म.मो.व्या. बहुमुखी क्याम्पस
सिरहा

....
बाह्य परीक्षक

मितिः-

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत **शिक्षित विवाहितहरुको यौन व्यवहार[Sexual behavior of educated married people]**त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गत स्वास्थ्य मूल विषयमा स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष शोधपत्र ५९८ को आंशिक आवश्यकता परिपूर्ति गर्नका लागि तयार पारिएको हो ।

यस अनुसन्धान कार्यमा शीर्षक चयन गर्ने कार्य देखि लिएर प्रस्तावना लेखन तथा शोधपत्रको तयारी नहुन्जेलसम्म महत्वपुर्ण निर्देशन, सल्लाह, सुझाव, हौसला एवम् मार्ग निर्देशन गर्नुहुने इटहरी जनता बहुमुखी क्याम्पस, इटहरी सुनसरीका स्वास्थ्य शिक्षा विभाग प्रमुख श्री सन्जीवकुमार यादव ज्यू प्रति हार्दिक कृतज्ञता अर्पण गर्दछु । शोधपत्रको शीर्षक छनौट देखि शोधपत्र तयारीका क्रममा विभिन्न रचनात्मक टिप्पणी सल्लाह, सुझाव, मार्गदर्शन र हौसला बढाई सहयोग गर्नुहुने तथा अनुसन्धानकार्यलाई सहज बनाउनु हुने शोधनिर्देशक श्री मनोजकुमार चौधरीज्यू प्रति साथै श्रद्धेय गुरु वीरेन्द्र कार्की लगायत यस क्याम्पसका स्वास्थ्य शिक्षा विभागका सम्पूर्ण प्राध्यापक ज्यूहरु तथा कर्मचारीहरु प्रति आभारी छु ।

त्यसैगरी शोधपत्रको लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचना उपलब्ध गराई दिने यो अध्ययनको छनोटमा पर्नुभएका यसै जनता बहुमुखी क्याम्पस, विश्व आदर्श क्याम्पसश्री ज्योति मा. विद्यालयका शिक्षक शिक्षिका , प्रहरी, व्यापारी, गृहिणी सबैमा आभार प्रकट गर्दछु ।

अन्त्यमा शोधपत्र टङ्कण गरी सहयोग गर्नुहुने ईटहरी डट नेटका सञ्चालक विप्लव दहाल ज्यू तथा सम्पूर्ण सहयोगीप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

सीता खनाल

शोधसार

प्रस्तुत शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालयशिक्षाशास्त्र सङ्कायअन्तर्गततहको स्वास्थ्य शिक्षा विषयको आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने सिलसिलामा तयार पारिएको हो ।यस शोध अध्ययनले इटहरी उपमहानगरपालिका अन्तर्गतका विभिन्न क्याम्पस, विद्यालय तथा विभिन्न व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति, गृहिणी, प्रहरी लगायत स्थानीय व्यक्ति (मुख्यतया न्यूनतम १२ कक्षा उत्तीर्ण)विवाहित जोडीहरुको यौनव्यवहार, वहाँहरुको यौनप्रतिको धारणा लगायत सम्बन्धीत अनुभवप्रतिको धारणा बुझ्नु र वहाँहरुको यौनजन्यव्यवहारको अध्ययन गर्नु रहेको छ ।

यो अध्ययन कार्य सम्पन्न गर्ने सिलसिलामा तथ्याङ्क सङ्कलनका लागि माथिउल्लेखित महानुभावहरुअन्तर्गत व्यक्ति विशेषलाई भेटी खाम बन्दी गरी बहुवैकल्पिक प्रश्नोत्तरका माध्यमबाट तथ्याङ्क सङ्कलनको कार्य गरियो । जस अन्तर्गत वहाँहरुको गोपनीयतालाई ख्याल गर्दै उत्तरप्रति सुझाव पेटिकामा हाल्न लगाइयो भने कतिपय स्थानमा सुझावपेटिका हातमा बोकी व्यक्ति विशेषलाई भेटेर त्यस पेटिकामा उत्तरपत्र हाल्न अनुरोध गरी तथ्याङ्क संकलन गर्ने कार्य गरिएको । जम्मा १७० प्रश्नपत्र बाँडिएकोमा ५० प्रश्न पत्र मात्र प्राप्त भएकोले सो लाई आधार मानी यो शोधपत्र तयार पारिएको छ । जस अन्तर्गत ४९ प्रश्नहरु द्वारा तथ्याङ्कहरु संकलन गरिएका थिए । जस अन्तर्गत १४ महिलाको फर्म र ३६ पुरुषको उत्तर पत्र प्राप्त भएको थियो जसको संक्षिप्त विवरण परिच्छेद चारमा क्रमैसँग उल्लेख गरिएको छ ।

यस अध्ययनमा संलग्न विवाहित यौन जोडीहरुको औषतमा यौनप्रतिको धारणा खुल्ला नै पाइयो । यौन दैनिक व्यवहार सन्तुलित, निरन्तर सकारात्मक र सहकार्यात्मक नै रहेको कुरा प्रश्नहरुको उत्तरबाट प्राप्त विश्लेषणबाट पाइयो । महिला उत्तरकर्ताबाहेक धेरै जोडीहरुले खुलेर नै आफ्ना कुरा विचारसँग मिल्दा उत्तरमा जनाएको पाइयो । खुल्ला यौनप्रतिको सोच, नव आधुनिक सञ्चार र मिडियाको बढदो प्रयोग, परस्त्री र परपुरुषगमनको कुरालाई केही सहजता पूर्वक लिइदै गइएको । वैदेशक रोजगारी लगायत विविध कारणले टाढा रहनुपर्ने जोडीको बाहिर (जोडी बाहेक) राखिने सम्वन्धलाई केही सहज रुपमा स्विकार गर्दै गरिएको लगायत श्रीमान श्रीमतीबीच पनि केही यौनप्रति उदारता, समझदारी, सरसहयोग, छलफल र रुचिको विषयको रुपमा लिदै जाने प्रचलन बढ्दै गएको कुरा उहाँहरुको प्रतिक्रियाले जनाएको पाइएको छ । यती हुँदा हुँदै पनि खुल्ला यौन व्यभिचार बढेको, सामाजिक उदण्डता र उच्छृङ्खलता केही बढ्दै गएको र शिक्षितवर्ग नै भएपनि आधुनिक पहिरन, तडक भडक, विलासिताप्रति अलिबढी नै चासो रहने प्रतिक्रिया उत्तरदातबाट प्राप्त उत्तरबाट पाइएको छ ।

विषयसूची

		पेज नं.
आवरण पृष्ठ		i
प्रतिबद्धता		ii
सिफारिसपत्र		iii
स्वीकृतिपत्र		iv
कृतज्ञता		v
शोधसार		vi
विषयसूची		vii
तालिका सूची		x
चित्र सूची		xi
सङ्क्षिप्त शब्दको पूरा रुप		xii
परिच्छेद एक : परिचय		
१.१	अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२	समस्याको कथन	३
१.३	अध्ययनको उद्देश्य	५
१.४	अनुसन्धनात्मक प्रश्न	५
१.५	अध्ययनको महत्व	६
१.६	अध्ययनको परिसीमा	६
१.७	प्रयोग भएका पारिभाषाका शब्दावली	७
परिच्छेद दुई : सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन		
२.१	सैद्धान्तिक साहित्यको पुनरावलोकन	८
२.२	सज्ञानात्मक साहित्यको पुनरावलोकन	११
२.३	साहित्यिक पुनरावलोकनको अध्ययनमा प्रयोग	१४
२.४	सैद्धान्तिक अवधारणात्मक ढाँचा	१५

परिच्छेद-तीन : अध्ययनको विधि र प्रक्रियाहरु

३.१	अध्ययनको ढाँचा तथा विधि	१९
३.२	अध्ययन जनसङ्ख्या र नमुना छनोट रणनीति	१९
३.३	तथ्याङ्क सङ्कलनका साधनहरु	१९
३.४	तथ्याङ्क संकलनका तरिकाहरु	२०
३.५	तथ्याङ्कको व्याख्या तथा विश्लेषण प्रक्रिया	२०

परिच्छेद : चार तथ्याङ्कको व्याख्या तथा विश्लेषण

४.१	उमेरसमूह अनुसार महिला पुरुष सङ्ख्या	२१
४.२	यौनसम्पर्क राख्न रुचाएको समयावधि	२२
४.३	यौनसम्पर्कको लागि लाग्ने उपयुक्त समयबारे धारणा	२३
४.४	यौनसम्पर्कमा लाग्ने समयावधि बारेको धारणा	२३
४.५	यौनसम्पर्कपूर्व राखिने पाकक्रीडामा रुचाउने पक्षबारे	२४
४.६	यौनसाथीका आकर्षक बानी बारे दृष्टिकोण	२५
४.७	विपरित लिङ्गप्रतिको आकर्षण बारे	२६
४.८	यौनजन्य वैकल्पिक साधनको प्रयोगको अवस्था	२६
४.९	यौनउत्तेजना बढाउने सहायक तत्वबारे	२७
४.१०	असमान्य यौनव्यवहारको जानकारीको अवस्था	२८
४.११	यौनआकर्षणमा वातावरणीय अवस्थाबारे	२८
४.१२	यौनसम्पर्कमा बाधा आए दम्पत्तिको अनुभव सम्वन्धमा	२९
४.१३	सुमधुर यौनजीवन बनाउन दम्पत्तिले गर्ने क्रियाकलाप	३०
४.१४	गर्भावस्थामा यौनसम्पर्कको अवस्था	३१
४.१५	सन्तानको जन्मपश्चात् यौनजीवनको सुरुवात सम्बन्धमा	३१
४.१६	यौनव्यवहारको प्रयोगको अवस्था	३२
४.१७	विवाह पूर्वको यौनसम्पर्कप्रतिको धारणा	३३
४.१८	विवाहिताको यौनजीवनमासिर्जित समस्या सम्वन्धमा चर्चा गरिने बारे	३४

४.१९ परिवार नियोजनको साधन प्रयोग सम्बन्धमा ३५

४.२० वैदेशिक रोजगारी वा अन्य काम विशेषले टाढा रहने दम्पत्तीबीच व्याप्त वेश्यागमन प्रवृत्तिप्रतिको धारणा ३६

४.२१ मानवीय जीवनमा यौनक्रियाकलापको आवश्यकता सम्वन्धमा ३७

४.२२ प्रमुख प्राप्तिहरु ३८

परिच्छेद ५ : सारांश, निष्कर्ष र सुझावहरु

५.१ सारांश ४१

५.२ निष्कर्ष ४२

५.३ सुझावहरु ४३

५.३.१ नीति निर्माता तहका लागि सुझाव ४३

५.३.२ अभ्यासकर्ताका लागि सुझाव ४४

५.३.३ अनुसन्धानकर्ताका लागि सुझाव ४४

सन्भर्दसूची ४५

अनुसूची १ ४६

तालिका सूची

तालिका नं.	विवरण	पेज नं.
१	उमेर समूहअनुसार महिला पुरुष सङ्ख्या	२१
२	यौनसम्पर्कमा लाग्ने समयावधिका बारेमा	२४
३	पाकक्रीडाबारे जानकारी	२४
४	यौनसाथीका आकर्षक बानीमा	२५
५	विपरित लिङ्गप्रतिको आकर्षण	२६
६	यौनजन्य वैकल्पिक साधनको प्रयोग अवस्था	२७
७	यौनउत्तेजना बढाउन सहायक तत्वबारे	२७
८	यौनआकर्षणमा वातावरणीय अवस्था	२९
९	यौनसम्पर्कमा वाधा आएमा दम्पत्तीको अनुभव	२९
१०	गर्भावस्थामा यौनसम्पर्कको अवस्था	३१
११	सन्तानको जन्मपश्चात् यौनजीवनको सुरुवात	३२
१२	यौनव्यवहारको प्रयोगको अवस्था	३२
१३	विवाहपूर्वको यौनसम्पर्कको अवस्था	३३
१४	विवाहितका यौनसिर्जित समस्याबारे चर्चा गरिने विषयमा	३४
१५	परिवार नियोजनको साधन प्रयोग सम्वन्धमा	३५
१६	बढ्दो वेश्यागमन प्रवृत्तिप्रतिको विचार	३६
१७	मानवीय जीवनमा यौनक्रियाकलापका सम्बन्धमा	३७

चित्र सूची

चित्र नं.	विवरण	पेज नं.
१	यौनसम्पर्क राख्न रुचाइको समयावधि प्रतिको धारणा	२२
२.	यौनसम्पर्कको लागि लाग्ने उपयुक्त समय बारेमा	२३
३	असमान्य यौनव्यवहारको जानकारीको अवस्था	२८
४.	सुमधुर यौनजीवन बनाउन दम्पत्तीले गर्ने क्रियाकलाप	३०

सङ्क्षिप्त शब्दको पूरा रुप

www - World wide web

WHO - World Health Organization

के.त.वि - केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग

AIDS - AcquiredImmune Deficiency syndrome

FP - Family Planning